

Richtlijn implementatie Gedragscode
Flora- en faunawet voor waterschappen

Richtlijn flora en fauna

Waterschap
Rivierenland

COLOFON

Versie:	Definitief. Vastgesteld door College van Dijkgraaf en Heemraden op: 18 juni 2013
Datum:	Juni 2013
Auteurs:	B. Prudon en D. Gorter. Beleidsafdeling Water en Dijken
Bijdragen:	F. Mertens, L. Boot, S. Opic, J. Kerkhoff, M. Dekker, S. Dorigo, J. van Mourik, A. de Bruin en E. de Kleijn.
Foto's voorkant:	Waterschap Rivierenland, L. Pompe, H. Merks Michiel Schaap Natuur Fotografie: www.michielschaap.nl . De foto's van de beervlinder, grutto en kleine modderkruiper zijn met toestemming geplaatst en mogen niet voor andere doeleinden worden gebruikt.
Wijze van citeren:	Prudon, B. en Gorter, D., 2013. Richtlijn implementatie Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen. Uitwerking voor Waterschap Rivierenland.

RICHTLIJN IMPLEMENTATIE GEDRAGSCODE FLORA- EN FAUNAWET VOOR WATERSCHAPPEN

UITWERKING VOOR WATERSCHAP RIVIERENLAND

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Werkprotocollen	4
1.3	Richtlijn	4
1.4	Leeswijzer	5
2	WETTELIJKE KADERS	6
2.1	Flora- en Faunawet	6
2.2	Vrijstellingenbesluit en gedragscode	6
2.3	Toepassing gedragscode	8
2.4	Doorwerking naar derden	9
2.5	Geldigheid bij de bestrijding van plaagorganismen	9
3	UITGANGSPUNTEN EN PROCESAFSPRAKEN	10
3.1	Uitgangspunten	10
3.2	Procesafspraken	12
4	VAN STAPPENPLAN NAAR WERKPLAN	14
4.1	Stap 1 Beschrijving type werk	14
4.2	Stap 2 Plangebiedkaart maken	14
4.3	Stap 3 Verspreidingskaart maken	14
4.4	Stap 4. Benoem maatregelen vanuit Algemene zorgplicht	15
4.5	Stap 5. Bepaal schadebeperkende maatregelen	16
4.6	Stap 6. Verwerk stappen in werkplan	17
4.7	Stap 7. Vraag ontheffing aan	18
	BIJLAGE 1. MAATREGELLEN UIT DE ALGEMENE ZORGPLICHT	22
	BIJLAGE 2. SCHADEBEPERKENDE MAATREGELLEN	26
	BIJLAGE 3: AFWEGINGSKADER UITVOERING (BAGGER)WERKZAAMHEDEN	36
	BIJLAGE 4: DE TABELLEN 1, 2, 3 VAN BESCHERMDE SOORTEN	38
	De soorten van tabel 1	38
	De soorten van tabel 2	39
	De soorten van tabel 3 en vogels	42

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING

Waterschap Rivierenland is zich bij de uitvoering van zijn werkzaamheden bewust van de bescherming van de in het gebied voorkomende planten en dieren. Voor deze bescherming biedt de Flora- en Faunawet onder andere het wettelijke kader. Om de uitvoering van deze wet voor de waterschappen te vergemakkelijken heeft de Unie van Waterschappen een gedragscode opgesteld, 'Gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen'¹. Als de waterschapsmedewerkers kunnen aantonen dat ze werken volgens deze gedragscode dan scheelt dat een enorme administratieve last van het aanvragen van ontheffingen. De gedragscode biedt de waterschappen de mogelijkheid om de betreffende kaders uit de gedragscode te concretiseren voor de uitvoerende afdelingen.

1.2 WERKPROTOCOLLEN

Tot nu toe heeft Waterschap Rivierenland zoveel mogelijk gewerkt volgens de in 2008 opgestelde werkprotocollen Flora- en faunawet (Hoogerwerf et al, 2008²). Met deze werkprotocollen heeft Waterschap Rivierenland de gedragscode Flora- en Faunawet van 2006 vertaald naar een bruikbaar handvat voor de praktijk. De afgelopen jaren is een aantal van de in 2008 opgestelde werkprotocollen gewijzigd op basis van nieuwe kennis, inzichten en ervaringen uit de praktijk. Deze wijzigingen zijn vastgelegd in losse notities en aanvullende memo's.

Op 6 februari 2012 is de nieuwe gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen van kracht geworden. Deze gedragscode is ten opzichte van de voorgaande gedragscode op een aantal punten gewijzigd. De nieuw vastgestelde gedragscode en de ervaringen met de werkprotocollen waren aanleiding om de huidige werkprotocollen te herzien op inhoud, proces en structuur.

1.3 RICHTLIJN

Vanuit de beleidsafdeling water en dijken is in samenwerking met de uitvoerende afdelingen besloten om af te zien van nieuwe werkprotocollen maar de waterschapsbrede afspraken vast te leggen in de 'Richtlijn implementatie Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen'. Uitwerking voor Waterschap Rivierenland' en de werkzaamheden concreter te beschrijven in werkplannen. Op beleidsmatig niveau is de richtlijn opgesteld die vasthoudt aan de kaders van de gedragscode. De richtlijn bevat niet zoals de vorige werkprotocollen een gedetailleerde beschrijving van hoe men de uitvoering moet doen. Maar zoals de naam al zegt geeft het richting aan de uitvoering. Met de werkplannen krijgen de uitvoerende afdelingen zelf de verantwoordelijkheid om door het toepassen van de richtlijn gebiedsgerichte invulling te geven aan de gedragscode.

Op onderwerpen waar de gedragscode ruimte laat voor de waterbeheerder om inhoudelijke of procesmatige keuzen te maken, staat in de richtlijn omschreven hoe we daar bij Waterschap Rivierenland mee omgaan. Bij het opstellen van de richtlijn zijn diverse vertegenwoordigers van uitvoerende afdelingen betrokken.

¹ Unie van Waterschappen (2012). *Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen*. Unie van Waterschappen, Den Haag.

² Hoogerwerf, G., Brouwer, G. & Van Hoof, P. (2008). *Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen. Uitwerking maatregel-protocollen ter bescherming van soorten* (versie 3 juli 2008). Natuurbalans, Limes-Divergens BV, Nijmegen; in opdracht van Waterschap Rivierenland.

Belangrijke nieuwe aspecten in de richtlijn t.o.v. de werkprotocollen van 2008 zijn:

- in de richtlijn worden de minimaal vereiste aspecten waaraan een werkplan moet voldoen benoemd;
- de richtlijn geeft **geen** gedetailleerde uitwerking van werkzaamheden (zoals in de huidige werkprotocollen), maar een stappenplan om te komen tot goede werkplannen; zodat voldaan wordt aan de kaders van de gedragscode en het Vrijstellingenbesluit;
- de richtlijn geeft invulling aan begrippen als "zorgvuldig handelen" en "zorgplicht";
- de zowel procesmatige als inhoudelijke ervaringen van afgelopen jaren zijn verwerkt in de richtlijn;
- de richtlijn is geen protocol en geeft uitvoerende afdelingen meer vrijheden om evenwicht te vinden tussen waterschapstaken en Flora- en faunawet;
- bij de werkprotocollen was de werkwijze helemaal tot in detail uitgewerkt en vastgesteld door het CDH. In het nieuwe systeem (richtlijn met nadere uitwerking in werkplannen) krijgt het CDH de keuze van de uitvoerende afdelingen niet meer te zien ter vaststelling, dit wordt in mandaat uitgevoerd. Het CDH neemt nu een besluit over alle mogelijk schadebeperkende maatregelen en laat de keuze welke wordt toegepast op welk moment over aan de uitvoerende afdelingen.

1.4 LEESWIJZER

In deze richtlijn beschrijven we eerst de belangrijkste kaders die volgen uit de wetgeving en de gedragscode. Daarna gaan we in hoofdstuk 3 in op de waterschapsbrede uitgangspunten en procesafspraken die we maken zodat alle uitvoerende afdelingen op dezelfde manier invulling geven aan de uitvoering van de gedragscode. In hoofdstuk 4 beschrijven we concrete stappen die doorlopen moeten worden om te komen tot goede werkplannen. In bijlage 1 en 2 zijn per type werk richtlijnen gegeven voor de wijze waarop werkzaamheden bij aanwezigheid van (beschermd) soorten uitgevoerd moeten worden. Deze richtlijnen sluiten aan bij de voorwaarden zoals die vanuit gedragscode gegeven zijn voor de wijze waarop werkzaamheden bij aanwezigheid van beschermd soorten uitgevoerd moeten worden. Deze bijlage wordt ten behoeve van de uitwerking van werkzaamheden in werkplannen digitaal beschikbaar gesteld. Hierdoor wordt de uitvoering van werkzaamheden op uniforme wijze afgewogen tegen de aanwezigheid van beschermd soorten en gedocumenteerd.

2 WETTELIJKE KADERS

Bij de uitvoering van werkzaamheden moet altijd rekening gehouden worden met aanwezigheid van flora- en faunasoorten. De wettelijke kaders hiervoor staan in de Flora- en faunawet, het Vrijstellingsbesluit en de gedragscode. In dit hoofdstuk geven we kort de essentie van de wettelijke kaders aan.

2.1 FLORA- EN FAUNAWET

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en Faunawet van kracht. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de "gunstige staat van instandhouding" van in het wild levende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet bevat daartoe een aantal verbodsbepalingen om ervoor te zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten.

Vanuit de Flora- en faunawet is sprake van een zogenaamde "**algemene zorgplicht**" (**artikel 2**). Deze zorgplicht houdt in dat menselijk handelen geen nadelige gevolgen voor flora en fauna mag hebben. De zorgplicht geldt voor alle planten en dieren, beschermd of niet. Naast de zorgplicht gelden vanuit de Flora- en faunawet **specifieke verbodsbepalingen** (artikel 8 t/m 12) zoals het niet mogen plukken van (beschermd) planten, het vangen, doden of verwonden van dieren (beschermd of niet). Ook nesten en de plaatsen waar dieren verblijven zijn beschermd.

2.2 VRIJSTELLINGENBESLUIT EN GEDRAGSCODE

Bij de uitvoering van werkzaamheden door het waterschap worden verbodsbepalingen vanuit de Flora- en faunawet overtreden. Dat is niet te vermijden.

Onder bepaalde voorwaarden kan echter afgeweken worden van de verbodsbepalingen. Hiervoor moet dan een ontheffing worden verkregen. Het per keer aanvragen van een ontheffing geeft een grote administratieve last. Met ingang van 23 februari 2005 is het mogelijk gebruik te maken van het Vrijstellingsbesluit van 10 september 2004. Het vrijstellingsbesluit volgt uit een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) betreffende artikel 75 van de Flora- en faunawet. Voor door het waterschap veelvuldig uit te voeren werkzaamheden bieden de wet en het Vrijstellingsbesluit de mogelijkheid om te werken met een gedragscode.

Op basis van het Vrijstellingsbesluit is de Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen opgesteld. De gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen is op 6 februari 2012 goedgekeurd door het Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie. De goedkeuring die verleend is aan deze gedragscode is geldig voor een periode van vijf jaar, met een mogelijkheid op een verlenging. De gedragscode biedt waterschappen de mogelijkheid om de bescherming van soorten vanuit eigen verantwoordelijkheid en op eigen wijze op te pakken. Voor waterschappen geldt dit voornamelijk bij de uitvoering van werkzaamheden in het kader van:

- bestendig beheer en onderhoud;
- bestendig gebruik;
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Op 14 augustus 2012 (kenmerk 201221277) heeft Waterschap Rivierenland deze gedragscode van toepassing verklaard. Door te werken volgens de Gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen vervalt bij een bepaald deel van de werkzaamheden van het waterschap de administratieve last die met het aanvragen van ontheffingen is gemoeid. De Gedragscode bevordert daarnaast de structurele inbedding van soortbescherming in het handelen van de waterschappen en zorgt voor een soepelere voortgang van de uitvoering van de werkzaamheden.

2.2.1 Indeling van beschermde soorten

Op basis van het "Vrijstellingsbesluit" zijn drie categorieën beschermde soorten aangewezen. Een totaaloverzicht van de indeling van alle soorten is te vinden bijlage 4 van deze richtlijn en in H5 van de Gedragscode. Afhankelijk van het type werk en aanwezigheid van categorie beschermde soort, kan gebruik gemaakt worden van de vrijstellingen die uit de gedragscode volgen (zie tabel 1).

- **Tabel 1 Algemene soorten**

Voor deze soorten geldt de lichtste vorm van bescherming. Deze algemene soorten vallen buiten het bereik van het vrijstellingsbesluit. Wel is de zorgplicht voor deze soorten van toepassing. In deze richtlijn staat beschreven hoe het waterschap invulling geeft aan de zorgplicht. Voor de werkzaamheden genoemd in paragraaf 2.2 hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd.

- **Tabel 2 Overige soorten: vrijstelling met gedragscode**

Het betreft een aantal minder algemene, veelal zeldzame en/of bedreigde soorten. Hiervoor is een ontheffing vereist voor schadelijke ingrepen, tenzij men werkt met behulp van een door de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie goedgekeurde gedragscode. De vrijstelling met een gedragscode is alleen van toepassing op werkzaamheden die kunnen worden aangeduid als 'bestendig beheer en onderhoud', 'bestendig gebruik' of als 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'.

- **Tabel 3 Soorten genoemd in bijlage 1 van het Vrijstellingsbesluit en in bijlage IV van de HabitatRichtlijn**

Het gaat om zeldzame en veelal bedreigde soorten, waaronder de soorten die bescherming genieten vanuit de Europese HabitatRichtlijn. Voor deze soorten is een ontheffing vereist voor schadelijke ingrepen, tenzij men werkt met behulp van een door de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie goedgekeurde gedragscode. De gedragscode kan bij deze soorten alleen gelden voor werkzaamheden die vallen onder 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik'. De gedragscode is daarom voor de in deze tabel genoemde soorten niet van toepassing op werkzaamheden die vallen onder de categorie 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' (nieuwe werken). In dat geval moet altijd een ontheffing worden aangevraagd.

- **Vogels**

Ten aanzien van alle in het wild levende vogels, waaronder soorten genoemd in de Europese Vogelrichtlijn, is een ontheffing vereist voor schadelijke ingrepen, tenzij men werkt met behulp van een door de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie goedgekeurde gedragscode. De gedragscode kan bij deze soorten alleen gelden voor werkzaamheden die vallen onder 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik'. De gedragscode is daarom voor vogels niet van toepassing op werkzaamheden die vallen onder de categorie 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' (nieuwe werken). In dat geval moet altijd een ontheffing worden aangevraagd.

2.3 TOEPASSING GEDRAGSCODE

Zoals hierboven beschreven kan voor soorten uit tabel 2 en 3 en vogels gebruik gemaakt worden van de vrijstelling op ontheffingsplicht. Deze vrijstelling is afhankelijk van het type werk en de beschermingsstatus van aanwezige soorten.

De categorie 'bestendig gebruik' is op waterschappen niet of in uitzonderingsgevallen van toepassing en is om die reden niet nader uitgewerkt in de gedragscode en dus ook niet in de richtlijn. In onderstaande tabel is per type werk de mogelijkheden van het toepassen van de gedragscode weergegeven.

Tabel 1. Reikwijdte Gedragscode

Type werk	Vrijstelling van verbodsbepalingen	Algemene soorten		
		Soorten uit tabel 1	Soorten uit tabel 2	Soorten uit tabel 3 en vogels
Beheer en onderhoud	Art. 8 t/m 12			
Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	Art. 8 t/m 12			

	Algehele vrijstelling, mist voldoende voorzorgsmaatregelen getroffen zijn (algemene zorgplicht)
	Vrijstelling mits gewerkt wordt conform de richtlijn WSRL
	Ontheffing Flora- en faunawet is verplicht

Nb. In alle situaties geldt:

- de algemene zorgplicht is verplicht;
- een activiteit mag nooit leiden tot een bedreiging van een populatie van een beschermde soort in de desbetreffende omgeving (geen aantasting van de gunstige staat van instandhouding)

2.3.1 Geldigheid bij bestending beheer en onderhoud

De Flora- en faunawet verstaat onder 'bestendig beheer en onderhoud' werkzaamheden die gericht zijn op het handhaven van de bestaande situatie. Dat wil zeggen: het in stand houden van waterstaatswerken binnen de legger (of de keur), of zoals deze in onderhoudsplannen is vastgelegd. Voor werkzaamheden die conform de richtlijn worden uitgevoerd geldt vanuit de gedragscode een vrijstelling van de ontheffingsplicht voor soorten van de tabellen 2 en 3 en vogels uit hoofdstuk 5.

In de gedragscode is een overzicht gegeven van alle werkzaamheden die onder bestendig beheer en onderhoud vallen. Deze zijn samen te vatten in onderstaande categorieën werkzaamheden:

- Maaien van kruidachtige vegetaties op bermen, dijken, schouwpaden en terreinen (droge profiel)
- Schonen van waterlopen en oevers (natte profiel)
- Baggeren van bodems, herprofilering en herstelwerkzaamheden aan oevers
- Begrazen
- Snoeien en dunnen van opgaande beplanting
- Onderhoud aan waterkeringen
- Onderhoud aan verhardingen

2.3.2 Geldigheid bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

De Flora- en faunawet verstaat onder 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' nieuwe activiteiten of activiteiten die een sterke wijziging ten opzichte van het verleden inhouden, zoals de aanleg van een kade of het dempen van een watergang. In de gedragscode is een overzicht gegeven van alle werkzaamheden die onder ruimtelijke ontwikkeling en inrichting vallen.

Met de naleving van de richtlijn geldt een vrijstelling voor de volgende categorieën werkzaamheden (uitsluitend voor zover het de soorten van tabel 2 betreft):

- Verwijderen van bovengrond en andere graafwerkzaamheden
- Sloop van kunstwerken en gebouwen
- Bouwactiviteiten
- Afdammen, dempen of vergraven van wateren.

De gedragscode geldt niet als een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' als die schadelijk zijn voor de zwaarst beschermde categorie (soorten van tabel 3 en vogels uit hoofdstuk 5). Voor schadelijke handelingen op plaatsen waar deze soorten voorkomen dient men over een ontheffing te beschikken.

2.4 DOORWERKING NAAR DERDEN

Het waterschap bevordert op basis van ketenverantwoordelijkheid voor het naleven van de gedragscode door partijen die in opdracht van het waterschap handelen (loonwerkers, aannemers, onderzoekers e.d.). In de aanbestedingsopdracht worden de eisen ten aanzien van zorgvuldige werkmethoden opgenomen. Deze afspraken hebben mede betrekking op de planning van de werkzaamheden en de instructie van het door de opdrachtnemer in te zetten personeel en onderaannemers. Het waterschap controleert de naleving hiervan. Dit laat onverlet dat de opdrachtnemer hierin ook een eigen verantwoordelijkheid en zorgplicht heeft.

2.5 GELDIGHEID BIJ DE BESTRIJDING VAN PLAAGORGANISMEN

De Gedragscode geldt niet als vrijstelling voor het beheer en de schadebestrijding van plaagorganismen, zoals de muskusrat of de grote waternevel. Voor deze situaties gelden de artikelen 65 tot en met 74a van de Flora- en faunawet.

3 UITGANGSPUNTEN EN PROCESAFSPRAKEN

Binnen Waterschap Rivierenland hebben verschillende afdelingen te maken met de gedragscode. In dit hoofdstuk is aangegeven hoe Waterschap Rivierenland de gedragscode binnen de organisatie implementeert.

3.1 UITGANGSPUNTEN

3.1.1 Algemene Zorgplicht

In de Flora- en faunawet is natuurvriendelijk werken uitgangspunt. Deze wet spreekt van een 'algemene zorgplicht' (artikel 2). De wetgever schrijft daarbij geen specifieke maatregelen voor en laat een grote verantwoordelijkheid bij de waterschappen. Voor het waterschap komt de algemene zorgplicht op het volgende neer:

1. het in redelijkheid vermijden van activiteiten waarvan kan worden vermoed dat deze nadelig zijn voor in het wild levende dieren en planten;
2. zorgen dat op hoofdlijnen bekend is waar in het beheergebied actuele natuurwaarden en bijzondere potenties aanwezig zijn;
3. zorg besteden aan de instandhouding van soorten en hun leefgebieden (biodiversiteit).

Waterschap Rivierenland heeft deze punten uit de zorgplicht als volgt ingebed in de organisatie:

Ad 1.

Voor het afstemmen van werkzaamheden op aanwezige flora en fauna is maatwerk noodzakelijk. Dit maatwerk kan alleen in werkplannen gegeven worden. In de werkplannen wordt per type werk aangegeven of en hoe nadelige effecten op flora en fauna voorkomen wordt. In hoofdstuk 4 wordt de wijze waarop dit punt in het werkplan uitgewerkt wordt, verder toegelicht.

Ad 2.

Waterschap Rivierenland beschikt over verspreidingsgegevens van (juridisch zwaarder) beschermde soorten en voert jaarlijks een actualisatie van haar verspreidingsgegevens uit. Hiertoe maakt het waterschap gebruik van een aantal informatiebronnen.

- Waterschap Rivierenland is aangesloten bij de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF);
- Waterschap Rivierenland faciliteert of participeert bij verspreidingsonderzoek binnen haar beheergebied dat door vrijwilligers uitgevoerd wordt;
- Deze gegevens worden gecontroleerd door en opgenomen in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF)
- Verspreidingsinformatie over soorten die vanuit alle in opdracht uitgevoerde onderzoeken en monitoren, of gedurende de uitvoering van werkzaamheden worden aangetroffen wordt verzameld en ontsloten;

Het verzamelen, beheren en ontsluiten van verspreidingsgegevens van flora en fauna valt onder de verantwoordelijkheid van Team Geodata en Monitoring.

Ad 3.

- Waterschap Rivierenland voert werkzaamheden zodanig uit dat deze geen afbreuk doen aan de gunstige staat van instandhouding van soorten. Indien als gevolg van werkzaamheden van het waterschap afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding niet voorkomen kan worden, wordt dit (zoals bij par. 3.2 punt 3 beschreven is) gecompenseerd;
- Het waterschap stelt de komende jaren aparte protocollen op voor soorten waarvoor het waterschap, gezien de verspreiding en afhankelijkheid van het water(beheer)systeem, een bijzondere verantwoordelijkheid heeft;
- Het waterschap verkent de komende jaren de mogelijkheden voor het verkrijgen van een generieke of algehele ontheffing voor een aantal soorten. Met deze zg. generieke ontheffing is het niet meer noodzakelijk om per project een ontheffingstraject te doorlopen. Mogelijke voorwaarde voor het verkrijgen van deze ontheffing is het opstellen van één of meerdere soortmanagementplan(nen). In een soortmanagementplan wordt het effect van locatiegebonden werkzaamheden bepaald in relatie tot een ruimtelijke differentiatie van benodigde en bestaande leefgebieden die noodzakelijk zijn voor de instandhouding van een soort in een gebied. Hierdoor kan het effect van werkzaamheden vooraf bepaald worden op het waarborgen van de gunstige staat van instandhouding van soorten in een gebied en is geen ontheffingstraject per werkzaamheid meer nodig.

3.1.2 Strategie

Vanuit de doelstelling van de Flora- en faunawet om afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van juridisch zwaarder beschermde (populaties van) soorten te voorkomen wordt de onderstaande strategie aangehouden.

1. Negatieve effecten voorkomen

Wanneer vanuit de primaire waterschapstaken het mogelijk is, worden negatieve effecten als gevolg van werkzaamheden voorkomen door deze in de tijd en ruimte te faseren. Het voorkomen van negatieve effecten is in de richtlijn opgenomen als invulling van de zorgplicht (3.1.1).

2. Effecten beperken

Indien vanuit primaire waterschapstaken negatieve effecten niet voorkomen kunnen worden, wordt dit in het werkplan beargumenteerd. Daarbij worden bij aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde soorten schadebeperkende maatregelen getroffen. In de werkplannen worden afhankelijk van aanwezige soort(en) en type werk de schadebeperkende maatregelen gekozen.

3. Schade compenseren

Indien het voor de uitvoering van primaire waterschapstaken niet mogelijk blijkt om negatieve effecten te voorkomen of te beperken moet schade als gevolg van werkzaamheden gecompenseerd worden. Voor het uitvoeren van werkzaamheden waarbij negatieve effecten (schade) gecompenseerd moet worden, is een ontheffing vereist.

De schade wordt door het waterschap op voorhand fysiek gemitigeerd wanneer het gaat om leefgebieden en/of vermindering van de gunstige staat van instandhouding van soorten die worden genoemd in bijlage IV van de HabitatRichtlijn (zie tabel 3, tweede deel, bijlage 4).

Indien de gunstige instandhouding van de soort of de wetgeving dit vereist, wordt in de nabije omgeving een compenserend habitat aangelegd, waarbij geldt dat:

- de oppervlakte en kwaliteit van de aan te leggen biotopen minimaal gelijkwaardig is aan de oppervlakte en de kwaliteit van te vernietigen biotopen;
- de ruimtelijke samenhang met bestaande leefgebieden hersteld wordt, conform de eisen die de betrokken soorten hieraan stellen;

- vervangende biotopen tijdig vóór de ingreep worden aangelegd;
- de compensatie geschiedt volgens de regels die het Rijk en de Provincie hiervoor hebben opgesteld.

3.1.3 Onvoorziene omstandigheden

Onverwachte aanwezigheid soort

Tijdens de uitvoering van werkzaamheden kan onverwachts een beschermde soort in het werkgebied aangetroffen worden. Indien het werkplan daardoor niet meer toereikend of toepasbaar is, wordt gekeken of en hoe de werkzaamheden op basis van de richtlijn voortgezet kunnen worden. Is dat niet het geval dan wordt gekeken hoe een overtreding van wet- en regelgeving kan worden voorkomen. Indien dit in redelijkheid niet mogelijk is, wordt contact opgenomen met het Ministerie van Economische Zaken voor een passende oplossing. Uitgangspunt van dit overleg moet zijn dat de werkzaamheden zo min mogelijk vertraging oplopen.

Calamiteiten

In geval van een calamiteit (schadelijke lozing, overstroming) is sprake van overmacht. Werkzaamheden worden op basis van noodzaak uitgevoerd, waarbij desnoods achteraf ontheffing kan worden verleend. Het gebruik van (nood)bergings- en retentiegebieden valt niet onder deze calamiteitenregeling. De toekenning van die functie is een besluit tot aanleg van een waterstaatswerk (in de zin van Hoofdstuk 5 van de Waterwet). De wijze waarop deze gebieden zo nodig worden ingezet en de maatregelen die nodig zijn om aan de Flora- en faunawet te voldoen, worden bij dat besluit betrokken (zie ook paragraaf 2.2 van de gedragscode).

3.2 PROCESAFSPRAKEN

3.2.1 Verantwoordelijkheden

Het opstellen en aanpassen van de richtlijn valt onder de verantwoordelijkheid van de Beleidsafdeling Water en Dijken. De richtlijn geeft aan hoe Waterschap Rivierenland de gedragscode binnen de organisatie implementeert. Daarbij geeft de richtlijn handvatten die moeten leiden tot een verdere uniformering van de wijze waarop Waterschap Rivierenland met inachtneming van flora- en faunawaarden zijn werkzaamheden uitvoert. De richtlijn geldt als leidraad voor (het opstellen van) werkplannen.

Het naleven van de richtlijn bij de uitvoering van werkzaamheden valt onder de verantwoordelijkheid van de opdrachtgever van de uit te voeren werkzaamheden. Afhankelijk van de afdeling kan de wijze waarop opdracht voor de uitvoering van werkzaamheden gegeven wordt (werkplan, bestek, onderhoudsplan e.d.) verschillen.

3.2.2 Werkplannen

In het werkplan wordt vastgelegd hoe de richtlijn in de praktijk toegepast wordt.

Werkplannen maken het mogelijk om naar gelang voorkomende soort(en), type werk en lokale bijzonderheden of omstandigheden een gewenst maatwerk te leveren. Een werkplan kan een zelfstandig document of een onderdeel zijn van een onderhoudsplan of bestekken etc.

Het werkplan wordt gebruikt om uitvoerders te instrueren en om ter plaatse verantwoording te leggen aan de handhavende instantie. Hiervoor dient het werkplan op de plaats waar de werkzaamheden uitgevoerd worden getoond te kunnen worden.

3.2.3 Afwijken van Richtlijn

Indien in het werkplan afgeweken wordt van de richtlijn kan dit gevolgen hebben voor de toepasbaarheid van de vrijstelling op ontheffingsplicht vanuit de gedragscode. In het werkplan dient het afwijken van het de richtlijn beargumenteerd en verantwoord te worden. Hierbij dient:

- de afwijking overtuigend in het werkplan te worden gemotiveerd;
- op basis van een deskundigenoordeel onderbouwd te worden dat er geen sprake is van afbreuk doen aan het duurzaam voortbestaan van (populaties van) beschermde soorten.

Alle afwijkingen van de richtlijn worden gedocumenteerd en gerapporteerd ten behoeve van evaluatie en monitoring (zie 3.2.4).

3.2.4 Monitoring, evaluatie en optimalisatie

De gedragscode waarop deze richtlijn is gebaseerd is goedgekeurd voor 5 jaar tot februari 2017. De Unie van Waterschappen evalueert de gedragscode.

De Beleidsafdeling Water en Dijken voert jaarlijks overleg over het gebruik en de toepasbaarheid van de richtlijn met de werkgroep die betrokken is bij het opstellen van deze richtlijn. Noodzakelijke aanpassingen of gewenste ontwikkelingen van de richtlijn zullen zowel procesmatige als inhoudelijk besproken worden. Op basis van deze overleggen wordt de richtlijn zo nodig aangepast. Hiermee blijft de richtlijn een actuele basis voor het opstellen van werkplannen.

3.2.5 Schade door activiteiten van ongewenste dieren

Muskus- en beverratten zijn van oorsprong uitheemse dieren die aanzienlijke schade kunnen toebrengen aan de oevers van watergangen. Deze dieren graven gangen van circa 15 meter lengte met een doorsnede van ongeveer 35 cm. Bestrijding van muskus- en beverratten is dan ook noodzakelijk voor de instandhouding van het watergangenstelsel. Dit wordt uitgevoerd door de afdeling Muskus- en beverrattenbestrijding van Waterschap Rivierenland.

4 VAN STAPPENPLAN NAAR WERKPLAN

Dit hoofdstuk biedt aan de hand van een stappenplan een concreet handvat voor het opstellen van een werkplan. Met het doorlopen van de stappen is gewaarborgd dat werkplannen conform de richtlijn opgesteld zijn. Daarmee wordt voldaan aan de voorwaarden vanuit de gedragscode en kunnen werkzaamheden op basis van het vrijstellingenbesluit uitgevoerd worden.

Voor een juiste vertaling van de richtlijn naar een werkplan, worden 7 stappen doorlopen. Deze stappen worden uitgewerkt in het werkplan. Per stap is concreet beschreven hoe hier in het werkplan invulling aan gegeven moet worden.

- Stap 1. Beschrijving type werk;
- Stap 2. Plangebiedkaart maken;
- Stap 3. Verspreidingskaart maken;
- Stap 4. Benoem maatregelen vanuit Algemene zorgplicht;
- Stap 5. Bepaal schadebeperkende maatregelen;
- Stap 6. Verwerk stappen in werkplan;
- Stap 7. Vraag ontheffing aan.

4.1 STAP 1 BESCHRIJVING TYPE WERK

In het werkplan worden alle werkzaamheden beschreven volgens de indeling zoals die in par. 2.3.1 en 2.3.2 gegeven is.

4.2 STAP 2 PLANGEBIEDKAART MAKEN

Alle werkzaamheden die op locatie of in een gebied zijn gepland, worden op een kaart aangegeven als plangebied. In gebieden waar veel verschillende werkzaamheden uitgevoerd worden, worden ten behoeve van de toetsing (stap 3) kaarten per type werk gemaakt.

4.3 STAP 3 VERSPREIDINGSKAART MAKEN

In het werkplan moet aantoonbaar gemaakt worden dat de werkzaamheden in het plangebied afgestemd zijn op het voorkomen van aanwezige flora en fauna. In het werkplan wordt een verspreidingskaart van aanwezige soorten opgenomen. De verspreidingskaart dient een voldoende actueel en dekkend beeld te geven van aanwezige soorten. De mate waarin een verspreidingskaart voldoende actueel en dekkend is, is afhankelijk van het type werk.

4.3.1 *Beheer en onderhoud*

Voor bestendig beheer en onderhoud geldt dat verspreidingsgegevens voldoende actueel en dekkend zijn, indien deze toereikend zijn om als onderlegger te dienen voor het bedrijfsmatig organiseren van het beheer en onderhoud in een cyclisch regime van 5 tot 10 jaar. De gegevens mogen niet ouder dan 10 jaar zijn en dienen zo gedetailleerd mogelijk (maximaal 1 x 1 km) in beeld gebracht te worden.

4.3.2 Ruimtelijke inrichting en ontwikkeling

Voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling geldt dat verspreidingsgegevens voor tabel 3 soorten en vogels niet ouder dan 3 jaar mogelijk zijn. Voor tabel 2 soorten zijn de verspreidingsgegevens maximaal 5 jaar oud.

Voor het maken van een verspreidingskaart kunnen onderstaande methoden gebruikt worden.

Raadplegen bestaande verspreidingsinformatie

Bestaande verspreidingsinformatie van soorten wordt ontsloten via de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Waterschap Rivierenland is aangesloten bij de NDFF en kan daarmee gebruik maken van deze verspreidingsinformatie. Binnen het waterschap hebben uitvoerende afdelingen die veelvuldig gebruik maken van verspreidingsgegevens een eigen NDFF-account en kunnen daarmee zelfstandig de databank raadplegen. Afdelingen die geen eigen account hebben, kunnen verspreidingsinformatie opvragen bij Team Geodata en Monitoring.

Potentieel leefgebied

Indien de beschikbare verspreidingsgegevens onvoldoende dekkend (of actueel) zijn voor het plangebied, kan het potentiële leefgebied van soorten in kaart gebracht worden (zie par. 3.3 in de gedragscode). De wijze waarop het potentiële leefgebied in beeld gebracht kan worden, verschilt per soort. Voor soorten die diffuus voorkomen (zoals bittervoorn of kleine modderkruiper) kan het potentiële leefgebied ingeschat worden op basis van niet direct toepasbare verspreidingsgegevens (oudere gegevens of buiten plangebied) in combinatie met een habitatgeschiktheidsbeoordeling. Indien het leefgebied in potentie aanwezig is, wordt gehandeld alsof de soort daadwerkelijk ook aanwezig is. De kaart met het potentiële leefgebied wordt opgesteld in samenwerking met en beoordeeld op juistheid en toepasbaarheid door Team Geodata en Monitoring en Team Kennis en Advies. Voor soorten die niet diffuus voorkomen (zoals broedvogels met vaste verblijfplaats) is het vaak niet mogelijk om potentieel leefgebied aan te wijzen. Hiervoor kunnen veldinventarisaties uitgevoerd worden.

Veldinventarisaties

Veldinventarisaties kunnen uitsluitend geven over de aan-, of afwezigheid van een soort. Om uitsluitend te geven over het voorkomen van soorten dienen de te hanteren inventarisatiemethoden te voldoen aan de eisen van soortdeskundigen, werkzaam bij bijvoorbeeld Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's), of andere kennisinstellingen (zoals de Gegevens Autoriteit Natuur (GAN)).

Veldinventarisaties kunnen ook uitgevoerd worden om een habitatgeschiktheidsbeoordeling van potentieel leefgebied van niet mogelijk aanwezige soorten in kaart te brengen.

4.4 STAP 4. BENOEM MAATREGELEN VANUIT ALGEMENE ZORGPLICHT

De zorgplicht spreekt van het "in redelijkheid vermijden van activiteiten waarvan kan worden vermoed dat deze nadelig zijn voor in het wild levende dieren en planten" (3.1.1). De zorgplicht geeft geen verdere handvatten voor de invulling hiervan richting de uitvoering van werkzaamheden.

Waterschap Rivierenland heeft voor het uitvoeren van werkzaamheden een aantal handvatten gegeven die passen binnen de strekking van de zorgplicht (bijlage 1). Deze maatregelen zijn gericht op het voorkomen van schade en passen daarmee in de strategie van de gedragscode (schade voorkomen, beperken en compenseren). Hierbij kan gedacht worden aan het algemene maatregelen waarbij werkzaamheden gefaseerd worden in ruimte en tijd. Hierbij kan gedacht worden aan sparen van delen van leefgebied (bv vegetatie) en het uitvoeren van werkzaamheden in de minst kwetsbare periode van soorten.

Het uitgangspunt van deze maatregelen is dat deze algemeen gelden voor alle werken en alle soorten, maar dat de toepassing van deze maatregelen afhankelijk gesteld wordt van de uitvoering van de primaire waterschapstaken. Hiermee wordt invulling gegeven aan het aspect van "redelijkheid" van de zorgplicht.

In het werkplan wordt aangegeven hoe werkzaamheden vanuit de zorgplicht uitgevoerd worden. Indien dit vanuit de primaire waterschapstaken niet mogelijk is, dan wordt dit in het werkplan beargumenteerd en worden schadebeperkende maatregelen getroffen (stap 5).

4.5 STAP 5. BEPAAL SCHADEBEPERKENDE MAATREGELN

Het treffen van schadebeperkende maatregelen is nodig indien schade aan soorten niet voorkomen kan worden door te faseren in ruimte en tijd. Met name voor soorten die als lokale populatie in specifieke gebieden voorkomt, kan het treffen van schadebeperkende maatregelen noodzakelijk zijn. Afhankelijk van de soort en het type werk, kunnen verschillende type schadebeperkende maatregelen getroffen worden. Hieronder staat op hoofdlijn beschreven met welk doel schadebeperkende maatregelen getroffen kunnen worden.

In bijlage 2 is per type werk een overzicht gegeven van de verschillende schadebeperkende maatregelen die toegepast moeten worden. In het werkplan wordt op basis van aanwezige soort en type werk aangegeven welke schadebeperkende maatregelen getroffen worden en hoe deze uitgevoerd wordt. Indien afgeweken wordt van de beschreven maatregel wordt dit in het werkplan gemotiveerd.

Werkspecifieke maatregelen

Afhankelijk van het type werk worden in de gedragscode maatregelen beschreven op welke wijze omgegaan moet worden met de aanwezigheid van beschermde soorten. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen beschermde soorten die lokaal (zoals vogel met vaste broedplaats) of diffuus (zoals kleine modderkruiper of bittervoorn) voorkomen. In het werkplan worden de voorgeschreven maatregelen afhankelijk van het lokaal of diffuus voorkomen van een soort uitgewerkt.

Leefgebiedgerichte maatregelen

Leefgebiedgerichte maatregelen kunnen op twee manieren ingezet worden als schadebeperkende maatregel. Leefgebiedgerichte maatregelen kunnen direct gericht worden op het behouden van (delen van) het aanwezige leefgebied. Leefgebiedgerichte maatregelen kunnen echter ook toegepast worden indien werkspecifieke maatregelen niet uitvoerbaar blijken. In plaats van generieke (werkgerichte) maatregelen, kunnen deze maatregelen zich specifiek richten op aspecten als habitatgebruik. De instandhouding van een soort blijft gewaarborgd door het selectief toepassen van een dergelijke maatregel. Voor een dergelijke toepassing van deze schadebeperkende maatregel is advies van een deskundige noodzakelijk.

Soortspecifieke maatregelen

Soortspecifieke maatregelen zijn gericht op bepaalde soorten. Deze beschermde soorten hebben extra maatregelen nodig voor de instandhouding van de soort. In de gedragscode worden voor enkele soorten specifieke maatregelen genoemd. Indien deze soorten aanwezig zijn, dienen de soortspecifieke maatregelen overgenomen te worden in het werkplan.

Vogels

Omdat vogels elk jaar opnieuw bepalen waar ze gaan broeden (m.u.v. de vaste nesten) kan het elk jaar gebeuren dat ze zich vestigen langs één van de in het broedseizoen te onderhouden watergangen, waardoor het moeilijk is jaarlijks bij te houden waar vogels broeden. Daarnaast kiezen vogels doorgaans niet voor een broedplaats op het taluds of de rand van de watergang als broedplaats. Hiermee is de impact door maaiwerkzaamheden op populatieniveau naar verwachting te verwaarlozen.

In de bestekken wordt aan de aannemer de opdracht gegeven tijdens maaiwerkzaamheden uit te zien naar nesten en broedvogels in de minder of minst gewenste periode. Bij het aantreffen van een nest en/of broedvogel wordt het nesten/of vogel in de minst gewenste periode met een cirkel van 5 meter vermeden. In de minder gewenste periode wordt het nest en/of vogel met een cirkel van 3 meter vermeden.

4.6 STAP 6. VERWERK STAPPEN IN WERKPLAN

De uitwerking van alle bovenstaande stappen wordt opgenomen in het werkplan. In tabel 2 wordt aangegeven in welke situatie welke stappen doorlopen moeten zijn. Op basis van deze informatie kan het werkplan gecontroleerd worden. Hierbij wordt gekeken naar de stappen die doorlopen zijn en of de uitvoering van werkzaamheden bij aanwezigheid van beschermde soorten vanuit het werkplan door het nemen van maatregelen of het werken volgens een ontheffing verantwoord wordt. Indien in stappen 4 en 5 afgeweken wordt van de richtlijn, wordt dit in het werkplan gemotiveerd. Hierbij dient op basis van een deskundigenoordeel onderbouwd te worden dat de andere werkwijze dan in de richtlijn beschreven is, geen afbreuk doet aan het duurzaam voortbestaan van de (populaties van) de te beschermen soort. Als daar niet aan wordt voldaan dan geldt de wettelijke plicht een ontheffing aan te vragen.

Specifiek bij nieuwe werken dient onderscheid gemaakt te worden naar beschermingsregime van soorten vanuit Flora- en faunawet en HabitatRichtlijn. Voor soorten die opgenomen zijn in bijlage IV van de HabitatRichtlijn geldt voor deze werkzaamheden dat ondanks het treffen van schadebeperkende maatregelen een ontheffing altijd noodzakelijk is.

Tabel 2. controle vervolgstappen

Type werk:	Categorie werkzaamheid	Status aanwezige soort(en)	Uitwerking stappen conform richtlijn
Beheer en onderhoud	<ul style="list-style-type: none"> • Maaien van kruidachtige vegetaties op bermen, dijken en schouwpaden (droog profiel) • Schonen van waterlopen en oevers (natte profiel) • Baggeren van bodems, herprofilering en herstelwerkzaamheden aan oevers • Begrazen • Snoeien en dunnen van opgaande beplanting • Onderhoud aan waterkeringen • Onderhoud aan verhardingen 	Tabel 1	4
		Tabel 2	4 en 5
			7. vraag een ontheffing aan indien de gunstige staat van instandhouding van een soort in gedrang komt
		Tabel 3 of vogels	4 en 5
			7. vraag een ontheffing aan indien de gunstige staat van instandhouding van een soort in gedrang komt

Vervolg tabel 2 (Ruimtelijke ontwikkeling) op de volgende pagina.

Type werk:	Categorie werkzaamheid	Status aanwezige soort(en)	Uitwerking stappen conform richtlijn
Ruimtelijke ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> • Verwijderen van bovengrond en andere graafwerkzaamheden • Sloop van kunstwerken en gebouwen • Bouwactiviteiten • Afdammen, dempen of vergraven van wateren. 	Tabel 1	4
		Tabel 2	4 en 5
		Tabel 3 of vogels	4 en 5 (er is geen sprake van schade)
			7 (altijd voor soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn)

Afhankelijk van het type werkplan (bestek, onderhoudsplan e.d.) kan de vorm waarin de informatie uit bovenstaande stappen opgenomen wordt verschillen.

4.7 STAP 7. VRAAG ONTHEFFING AAN

Een ontheffing is nodig als - ondanks toepassing van de richtlijn – de functionaliteit van de voortplanting- en/of vaste rust- en verblijfplaats van een soort niet kan worden gegarandeerd door het nemen van maatregelen (zie ook stap 6). Het gaat hierbij om de functies van het leefgebied, die er voor zorgen dat een soort succesvol kan rusten of voortplanten. Daarnaast is een ontheffing noodzakelijk voor de uitvoering van "nieuwe werken" bij aanwezigheid van soorten uit tabel 3 van de Flora- en faunawet en voor soorten uit bijlage IV van de HabitatRichtlijn waarvoor het nemen van schadebeperkende maatregelen onvoldoende is.

Een ontheffing kan aangevraagd worden met het "aanvraagformulier Ontheffing artikel 75 Flora- en faunawet". Dit formulier is digitaal beschikbaar via de website van Dienst Regelingen

(<http://www.hetInvloket.nl/xmlpages/page/Invloket/actueel/document/fileitem/37182>).

Bij de beoordeling van een ontheffingsaanvraag komen de volgende vragen aan de orde:

1. is er sprake van een bij de wet genoemd belang, zoals volksgezondheid of openbare veiligheid? (behalve bij tabel 2 soorten)?
2. is er geen andere bevredigende oplossing? (behalve bij tabel 2 soorten)
3. komt de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar?

Het stappenplan van de richtlijn komt grotendeels overeen met de inhoudelijke informatie die gevraagd wordt voor het aanvragen van een ontheffing. Voor het verlenen van een ontheffing beoordeelt de Minister van Economische Zaken vervolgens of het wettelijk belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en).

Tabel 2 soorten

Voor soorten van tabel 2 verloopt de beoordeling van een ontheffingsaanvraag aan de hand van de zogenoemde lichte toets. Getoetst wordt of de werkzaamheden geen afbreuk doen aan de gunstige staat van instandhouding van een soort.

Tabel 3 soorten

Voor soorten van tabel 3 verloopt de beoordeling van een ontheffingsaanvraag aan de hand van de zogenaamde uitgebreide toets. Hierbij komen alle drie de genoemde vragen aan de orde.

Voor soorten als genoemd in bijlage 1 van het Vrijstellingsbesluit kan ontheffing worden aangevraagd op grond van de belangen uit dit besluit. De meest voorkomende belangen waarvoor in de praktijk ontheffing wordt aangevraagd zijn:

- bescherming van flora en fauna;
- volksgezondheid of openbare orde;
- dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Voor soorten als genoemd in bijlage IV van de HabitatRichtlijn geldt dat alleen ontheffing kan worden verkregen op grond van een belang uit de HabitatRichtlijn. Dat zijn:

- bescherming van flora en fauna;
- volksgezondheid of openbare orde;
- dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Vogels

Voor vogels kan alleen ontheffing worden verkregen op grond van een belang uit de Vogelrichtlijn. Dat zijn;

- bescherming van flora en fauna;
- veiligheid van het luchtverkeer;
- volksgezondheid of openbare orde.

BIJLAGEN

RICHTLIJN IMPLEMENTATIE GEDRAGSCODE FLORA- EN FAUNAWET VOOR WATERSCHAPPEN

UITWERKING VOOR WATERSCHAP RIVIERENLAND

Bijlage 1: Maatregelen uit de algemene zorgplicht

Bijlage 2: Schadebeperkende maatregelen

Bijlage 3: Afwegingskader uitvoering (bagger)werkzaamheden

Bijlage 4: De tabellen 1, 2, 3 van beschermde soorten

BIJLAGE 1. MAATREGELN UIT DE ALGEMENE ZORGPLICHT

Zorgplicht	Type werk	Omschrijving maatregel	Specifiek aandacht voor	Argumentatie		
				ja	nee, omdat (ga naar stap 5 schadebeperkende maatregelen)	nvt
algemeen	alle werkzaamheden	het na de uitvoering van werkzaamheden gunnen van rust en tijd zodat soorten kunnen vluchten. Hierbij kan gedacht worden aan het tijdelijk laten liggen van maaisel of bagger				
algemeen	alle werkzaamheden	Uitvoering; werkzaamheden worden ruimtelijk gezien één kant op uitgevoerd, waardoor soorten in staat zijn te vluchten. Voor werkzaamheden in het water worden werkzaamheden vanaf de kant of doorlopend deel van de watergang naar het open water uitgevoerd.				
algemeen	alle werkzaamheden	sparen specifiek leefgebied: broedkolonies en andere vaste nestplaatsen	broedkolonies en andere vaste nestplaatsen			
algemeen	alle werkzaamheden	sparen specifiek leefgebied: Habitat (voortplantings-, opgroei, foerageer en overwinteringshabitat) van juridisch zwaarder beschermde vis-, amfibieën- en insectensoorten	Habitat (voortplantings-, opgroei, foerageer en overwinteringshabitat) van juridisch zwaarder beschermde vis-, amfibieën- en insectensoorten			
algemeen	alle werkzaamheden	sparen specifiek leefgebied: Vleermuiskolonies in paar- en winterverblijven (o.a. bomen en gebouwen)	Vleermuiskolonies in paar- en winterverblijven (o.a. bomen en gebouwen)			
algemeen	alle werkzaamheden	sparen specifiek leefgebied: Broeihopen van ringslang	Broeihopen van ringslang			
algemeen	alle werkzaamheden	sparen specifiek leefgebied: Dassenburchten	Dassenburchten			
algemeen	alle werkzaamheden	sparen specifiek leefgebied: Oude bomen (>50 jaar) met spleten en holen	Oude bomen (>50 jaar) met spleten en holen			
algemeen	alle werkzaamheden	sparen specifiek leefgebied: Oude gebouwen en bouwwerken	Oude gebouwen en bouwwerken			

Zorgplicht	Type werk	Omschrijving maatregel	Specifiek aandacht voor	Argumentatie		
				ja	nee, omdat (ga naar stap 5 schadebepalende maatregelen)	nvt

Werkspecifiek						
beheer en onderhoud	maaieren droog	Werkzaamheden worden uitgevoerd na 15 juli en voor 15 maart.				
beheer en onderhoud	maaieren droog	bij het afzetten van maaisel op land worden beschermde terrestrische soorten zoveel mogelijk ontzien				
beheer en onderhoud	maaieren droog	bij gazonbeheer letten op broedvogels				
beheer en onderhoud	maaieren droog	Vogels, eieren en nesten worden actief opgespoord en gespaard				
beheer en onderhoud	maaieren nat	Werkzaamheden uitvoeren tussen 15 juli en 1 november.				
beheer en onderhoud	maaieren nat	Maaisel 48 uur laten liggen, bij locaties met een botanische doelstelling kan gekozen worden voor versneld afvoeren van het maaisel	Tabel 3 amfibieën, vissen, insecten			
beheer en onderhoud	maaieren nat	Werkzaamheden vanuit één richting naar open water toe uitvoeren zodat soorten kunnen ontsnappen				
beheer en onderhoud	maaieren nat	bij het afzetten van maaisel op land worden beschermde terrestrische soorten zoveel mogelijk ontzien	Tabel 3 terrestrische soorten			
beheer en onderhoud	baggeren	Baggeren uitvoeren tussen 15 juli en 1 november				
beheer en onderhoud	baggeren	Werkzaamheden vanuit één richting naar open water toe uitvoeren zodat soorten kunnen ontsnappen				
beheer en onderhoud	baggeren	Uitvoering van werkzaamheden is afhankelijk van temperatuur. Zie bijlage 3				
beheer en onderhoud	snoeien en dunnen	Snoeien en dunnen uitvoeren van september tot half maart				
beheer en onderhoud	snoeien en dunnen	Niet dunnen of snoeien van 15 maart tot 15 juli, tenzij geen broedende vogels aanwezig zijn	vogels			
beheer en onderhoud	snoeien en dunnen	Oudere bomen controleren op gaten en hollen	vleermuizen/vogels			
beheer en onderhoud	snoeien en dunnen	oude bomen (> 50 jaar) met spleten en hollen (in verband met mogelijk voorkomen van vleermuizen en hollenbroedende vogels) worden met grote zorgvuldigheid betracht				

Zorgplicht	Type werk	Omschrijving maatregel	Specifiek aandacht voor	Argumentatie		
				ja	nee, omdat (ga naar stap 5 schadebepalende maatregelen)	nvt
beheer en onderhoud	onderhoud waterkering	Werkzaamheden na 15 juli en voor 15 maart uitvoeren.	broedvogels			
beheer en onderhoud	onderhoud waterkering	werkzaamheden uitvoeren tussen 15 maart en 15 juli, mits er geen broedende vogels aanwezig zijn				
beheer en onderhoud	onderhoud verhardingen	werkzaamheden kunnen gedurende het hele jaar uitgevoerd worden. Er wordt rekening gehouden met broedende vogels en andere beschermde diersoorten en planten in de nabije omgeving	alle soorten			
beheer en onderhoud	onderhoud verhardingen	Gladheidsbestrijding niet met schadelijke middelen	Juridisch zwaarder beschermde, zoutgevoelige plantensoorten			
Werkzaamheden in het kader van inrichting en ruimtelijke ontwikkeling						
nieuwe werken	graafwerkzaamheden	Werkzaamheden uitvoeren buiten broedseizoen (15 maart en 15 juli), tenzij geen broedvogels aanwezig zijn				
nieuwe werken	graafwerkzaamheden	tijdens werkzaamheden worden maatregelen getroffen om negatieve effecten op vaste verblijfplaatsen van beschermde soorten in de omgeving te voorkomen				
nieuwe werken	graafwerkzaamheden	tijdens werkzaamheden de werklocatie ongeschikt houden voor hervestiging van beschermde soorten				
nieuwe werken	sloop van kunstwerken en gebouwen	werkzaamheden kunnen gedurende het hele jaar uitgevoerd worden. Er wordt rekening gehouden met (muur)planten, zoogdieren (vleermuizen en steenmarter), amfibieën en reptielen.				
nieuwe werken	sloop van kunstwerken en gebouwen	groeiplaatsen van beschermde muurplanten en muurvegetaties worden zoveel mogelijk in stand gelaten				
nieuwe werken	sloop van kunstwerken en gebouwen	substantiële aantasting van leefgebied (verblijfplaatsen) van beschermde soorten wordt voorkomen				

Zorgplicht	Type werk	Omschrijving maatregel	Specifiek aandacht voor	Argumentatie		
				ja	nee, omdat (ga naar stap 5 schadebepalende maatregelen)	nvt
nieuwe werken	bouwactiviteiten	werkzaamheden kunnen gedurende het hele jaar uitgevoerd worden. Er wordt rekening gehouden met voortplanting(speriode) van vogels, amfibieën en zoogdieren op of nabij de locatie waar werkzaamheden uitgevoerd worden.				
nieuwe werken	bouwactiviteiten	werkzaamheden uitvoeren bij daglicht, voorkom verstoring van omgeving als gevolg van verlichting 's nachts	alle soorten, specifiek vleermuizen			
nieuwe werken	bouwactiviteiten	bij werkzaamheden tussen 15 maart en 15 juli, vooraf werkgebied ongeschikt maken voor vestiging van broedvogels door vegetatie kort te houden, te frezen en/of regelmatig te betreden	(broed)vogels			
nieuwe werken	bouwactiviteiten	voorafgaand aan en tijdens werkzaamheden de werklocatie ongeschikt maken en houden voor (her)vestiging van beschermde soorten. Hierbij kan gedacht worden aan het afrasteren van de locatie. Daarnaast dient op de locatie voorkomen te worden dat schuilplaatsen (zg overhoekjes) en specifiek voor de rugstreeppad plassen (voortplantingshabitat) ontstaan.	reptielen, amfibieën (specifiek rugstreeppad), zoogdieren			
nieuwe werken	afdammen, dempen of vergraven van wateren	werkzaamheden uitvoeren in de periode 15 juli tot 1 november				
nieuwe werken	afdammen, dempen of vergraven van wateren	Werkzaamheden vanuit één richting naar open water toe uitvoeren zodat soorten kunnen ontsnappen				

BIJLAGE 2. SCHADEBEPERKENDE MAATREGELEN

Type werk	Type schadebeperkende maatregel	Omschrijving maatregel	Toepassen bij aanwezigheid van	Toepassing gericht op lokale populatie(omvang) die in hun voorkomen bedreigd worden	Argumentatie vanuit primaire waterschapstaak noodzakelijk; er is geen alternatief	Schadebeperkende maatregel wordt toegepast			Opmerking	
						ja	nee, beschrijving alternatief	nvt, omdat		
Werzaamheden in het kader van Beheer en onderhoud										
maaien droog	werkspecifiek	(maai)werkzaamheden (1 juni tot 15 juli) worden uitgevoerd, mits soorten tijdens het maaien/werkzaamheden worden ontzien. Voor vogelnesten wil dat zeggen: minimaal 3 meter om het nest ongemoeid laten.	broedende vogels, hun nesten, eieren en jongen	nee	nvt					
maaien droog	werkspecifiek	(maai)werkzaamheden (1 juni tot 15 juli) worden uitgevoerd, mits soorten tijdens het maaien/werkzaamheden worden ontzien.	bloeiende, juridisch zwaarder beschermde plantensoorten	nee	nvt					
maaien droog	werkspecifiek	(maai)werkzaamheden (1 juni tot 15 juli) worden uitgevoerd, mits soorten tijdens het maaien/werkzaamheden worden ontzien. Voor amfibieën (tabel 3) worden werkzaamheden alleen bij droog weer uitgevoerd, wordt niet geklepeld en	amfibieën van tabel 3	nee	nvt					

Type werk	Type schade-beperkende maatregel	Omschrijving maatregel	Toepassen bij aanwezigheid van	Toepassing gericht op lokale populatie(omvang) die in hun voorkomen bedreigd worden	Argumentatie vanuit primaire waterschapstaak noodzakelijk; er is geen alternatief	Schadebeperkende maatregel wordt toegepast			Opmerking
						ja	nee, beschrijving alternatief	nvt, omdat	

		wordt snijhoogte aangepast							
maaien droog	werkspecifiek	(maai)werkzaamheden (15 maart tot 1 juni) worden uitgevoerd, mits soorten tijdens het maaien/werkzaamheden worden ontzien. Voor vogelnesten wil dat zeggen: minimaal 5 meter om het nest ongemoeid laten	broedende vogels, hun nesten, eieren en jongen en op bloeiende, juridisch zwaarder beschermde plantensoorten	nee	ja, want				
maaien droog	leefgebiedgericht	Fasering in ruimte en tijd door delen niet en/of later te maaien voor functiebehoud leefgebied.	insecten en vogels	ja	nvt				
maaien droog	leefgebiedgericht	Maaien na zaadsetting of minstens 25 % laten staan en later maaien. Indien niet kan worden voldaan aan het sparen van deze 25% dienen aanvullende maatregelen getroffen te worden Hiervoor wordt een ter zake deskundige betrokken. De maatregelen worden gedocumenteerd en gemonitord.	Beschermde plantensoorten of waardplanten	ja	nvt				
maaien droog	werkspecifiek	Natuurvriendelijk materieel inzetten en/of sparende technieken toepassen	Alle soorten						
Maaien droog	soortspecifiek	Vogels, eieren en nesten worden actief opgespoord en gespaard	Vogels uit hoofdstuk 5	ja	nvt				
maaien droog	leefgebiedgericht	leefgebied ongeschikt maken door dagelijkse betreding of het kort houden van de vegetatie	broedvogels	nee	nvt				

Type werk	Type schade-beperkende maatregel	Omschrijving maatregel	Toepassen bij aanwezigheid van	Toepassing gericht op lokale populatie(omvang) die in hun voorkomen bedreigd worden	Argumentatie vanuit primaire waterschapstaak noodzakelijk; er is geen alternatief	Schadebeperkende maatregel wordt toegepast			Opmerking
						ja	nee, beschrijving alternatief	nvt, omdat	
maaien droog	werkspecifiek	Indien niet kan worden voldaan aan het sparen van 25% of 50% bij krabbescheer leefgebied dienen aanvullende maatregelen getroffen te worden Hiervoor wordt een ter zake deskundige betrokken. De maatregelen worden gedocumenteerd en gemonitord.	Alle soorten	ja	nvt				
maaien droog	soortspecifiek	50% van de vegetatie niet maaien. Indien niet kan worden voldaan aan het sparen van deze 50% dienen aanvullende maatregelen getroffen te worden Hiervoor wordt een ter zake deskundige betrokken. De maatregelen worden gedocumenteerd en gemonitord.	Noordse woelmuis, waterspitsmuis	nee	nvt				
maaien droog	soortspecifiek	Bij broedparen maaien uitstellen tot na 15 augustus	kwartelkoning	nee	nvt				
maaien droog	soortspecifiek	maaien uitstellen tot na 15 september, tenzij uit onderzoek is gebleken dat voortplanting kan worden uitgesloten	ringslang	nee	nvt				
maaien nat	werkspecifiek	periode 1 november tot 15 maart. Werkzaamheden buiten winterrustperiode. Dit ter beoordeling van een terzake deskundige.	Vissen en amfibieën	nee	nvt				
maaien nat	werkspecifiek	(maai)werkzaamheden (1 juni tot 15 juli) worden uitgevoerd, mits soorten tijdens het maaien/werkzaamheden worden ontzien. Voor vogelnesten wil dat zeggen: minimaal 3 meter om het nest ongemoeid laten	broedende vogels, hun nesten, eieren en jongen en op bloeiende, juridisch zwaarder beschermde plantensoorten	nee	nvt				

Type werk	Type schade-beperkende maatregel	Omschrijving maatregel	Toepassen bij aanwezigheid van	Toepassing gericht op lokale populatie(omvang) die in hun voorkomen bedreigd worden	Argumentatie vanuit primaire waterschapstaak noodzakelijk; er is geen alternatief	Schadebeperkende maatregel wordt toegepast			Opmerking
						ja	nee, beschrijving alternatief	nvt, omdat	

maaien nat	werkspecifiek	(maai)werkzaamheden (15 maart tot 1 juni) worden uitgevoerd, mits soorten tijdens het maaien/werkzaamheden worden ontzien. Voor vogelnesten wil dat zeggen: minimaal 5 meter om het nest ongemoeid laten	broedende vogels, hun nesten, eieren en jongen en op bloeiende, juridisch zwaarder beschermde plantensoorten	nee	ja, want				
maaien nat	werkspecifiek	Het schonen geschiedt op zo'n manier dat water en de daarin voorkomende zaden en dieren kunnen terugstromen naar het water		nee	nvt				
maaien nat	leefgebiedgericht	Minimaal 25% van de vegetatie van de waterbodem wordt gespaard. Indien niet kan worden voldaan aan het sparen van deze 25% dienen aanvullende maatregelen getroffen te worden. Hiervoor wordt een ter zake deskundige betrokken. De maatregelen worden gedocumenteerd en gemonitord.	tabel 3 vissen en amfibieën	ja	nvt				
maaien nat	werkspecifiek	Er wordt natuurvriendelijk materieel ingezet en/of een sparende techniek toegepast, zoals het gebruik van wildredders	Tabel 3	ja	nvt				
maaien nat	soortspecifiek	Maaisel wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van beschermde soorten. Indien aanwezig, dan deze terugzetten in het water.	Tabel 3	ja	nvt				
maaien nat	soortspecifiek	Vogels, eieren en nesten worden actief opgespoord en gespaard	Vogels uit hoofdstuk 5	ja	nvt				
maaien nat	soortspecifiek	Minstens 50% van de krabbenscheervegetatie behouden. Pas opnieuw schonen na volledig herstel.	Groene glazenmaker, zwarte stern	ja	nvt				

Type werk	Type schade-beperkende maatregel	Omschrijving maatregel	Toepassen bij aanwezigheid van	Toepassing gericht op lokale populatie(omvang) die in hun voorkomen bedreigd worden	Argumentatie vanuit primaire waterschapstaak noodzakelijk; er is geen alternatief	Schadebeperkende maatregel wordt toegepast			Opmerking
						ja	nee, beschrijving alternatief	nvt, omdat	

		Indien niet kan worden voldaan aan het sparen van deze 50% dienen aanvullende maatregelen getroffen te worden Hierbij wordt een ter zake deskundige betrokken. De maatregelen worden gedocumenteerd en gemonitord.							
maaien nat	soortspecifiek	Werkzaamheden na 1 oktober uitvoeren of aanvullende maatregelen gericht op instandhouding populatie toepassen. Een ter zake deskundige stelt de maatregelen op en voert toezicht bij de uitvoering. De maatregelen worden gedocumenteerd en gemonitord.	Kamsalamander, poelkikker, rugstreeppad, grote modderkruiper, platte schijfhoren	Ja	nvt				
baggeren	werkspecifiek	Baggeren in periode 1 november tot 15 maart buiten de winterrustperiode ter beoordeling van een ter zake deskundige		nee	nee				Uitvoering van werkzaamheden is afhankelijk van temperatuur. Zie bijlage 3
	werkspecifiek	Baggeren tussen 1 juni en 15 juli en 1 november en 15 maart waarbij minimaal 25% van het leefgebied (waterbodem en vegetatie) wordt bespaard.	alle soorten, specifiek broedende vogels en bloeiende of zaadbevattende juridisch zwaarder beschermde planten	nee	nvt				
baggeren	werkspecifiek	Baggeren tussen 15 maart en 15 juli	Alle soorten	nee	Ja, want				
baggeren	leefgebiedgericht	Gefaseerd baggeren, waarbij 25% van het leefgebied (waterbodem en vegetatie) gespaard wordt. Indien niet kan worden voldaan aan het sparen van deze 25% dienen aanvullende maatregelen getroffen te worden Hiervoor wordt een ter zake deskundige	tabel 3 en waardplanten of gastheren	ja	nvt				

Type werk	Type schade-beperkende maatregel	Omschrijving maatregel	Toepassen bij aanwezigheid van	Toepassing gericht op lokale populatie(omvang) die in hun voorkomen bedreigd worden	Argumentatie vanuit primaire waterschapstaak noodzakelijk; er is geen alternatief	Schadebeperkende maatregel wordt toegepast			Opmerking
						ja	nee, beschrijving alternatief	nvt, omdat	

		betrokken. De maatregelen worden gedocumenteerd en gemonitord.							
baggeren	werkspecifiek	Inzet van natuurvriendelijk materiaal/toepassing sparende technieken	Tabel 3	ja	nvt				
baggeren	soortspecifiek	Tijdelijk wegvangen of isoleren van te beschermen soorten	tabel 3	ja	nvt				Ontheffing aanvragen bij het ergens onderbrengen van planten of dieren
baggeren	soortspecifiek	Controleren van op de kant gezette bagger, terugplaatsen van beschermde soorten en hun gastheren	tabel 3 en waardplanten of gastheren	Ja	nvt				
baggeren	soortspecifiek	50% van de vegetatie en waterbodem wordt gespaard, krabbenscheer wordt teruggeplaatst. Indien niet kan worden voldaan aan het sparen van deze 50% dienen aanvullende maatregelen getroffen te worden Hiervoor wordt een ter zake deskundige betrokken. De maatregelen worden gedocumenteerd en gemonitord.	Groene glazenmaker, zwarte stern	ja	nvt				
baggeren	soortspecifiek	Werkzaamheden na 1 oktober uitvoeren of aanvullende maatregelen gericht op instandhouding populatie toepassen.	kamsalamander, poelkikker, rugstreeppad, grote modderkruiper, platte schijfhoren	ja	nvt				
begrazen	soortspecifiek	Eventueel begrazingsdruk, dierkeuze en uitrastering aanpassen	tabel 3	nee	nvt				
snoeien en dunnen	leefgebiedgericht	Fasering van werkzaamheden over meerdere jaren	tabel 3	nee	nvt				

Type werk	Type schade-beperkende maatregel	Omschrijving maatregel	Toepassen bij aanwezigheid van	Toepassing gericht op lokale populatie(omvang) die in hun voorkomen bedreigd worden	Argumentatie vanuit primaire waterschapstaak noodzakelijk; er is geen alternatief	Schadebeperkende maatregel wordt toegepast			Opmerking
						ja	nee, beschrijving alternatief	nvt, omdat	

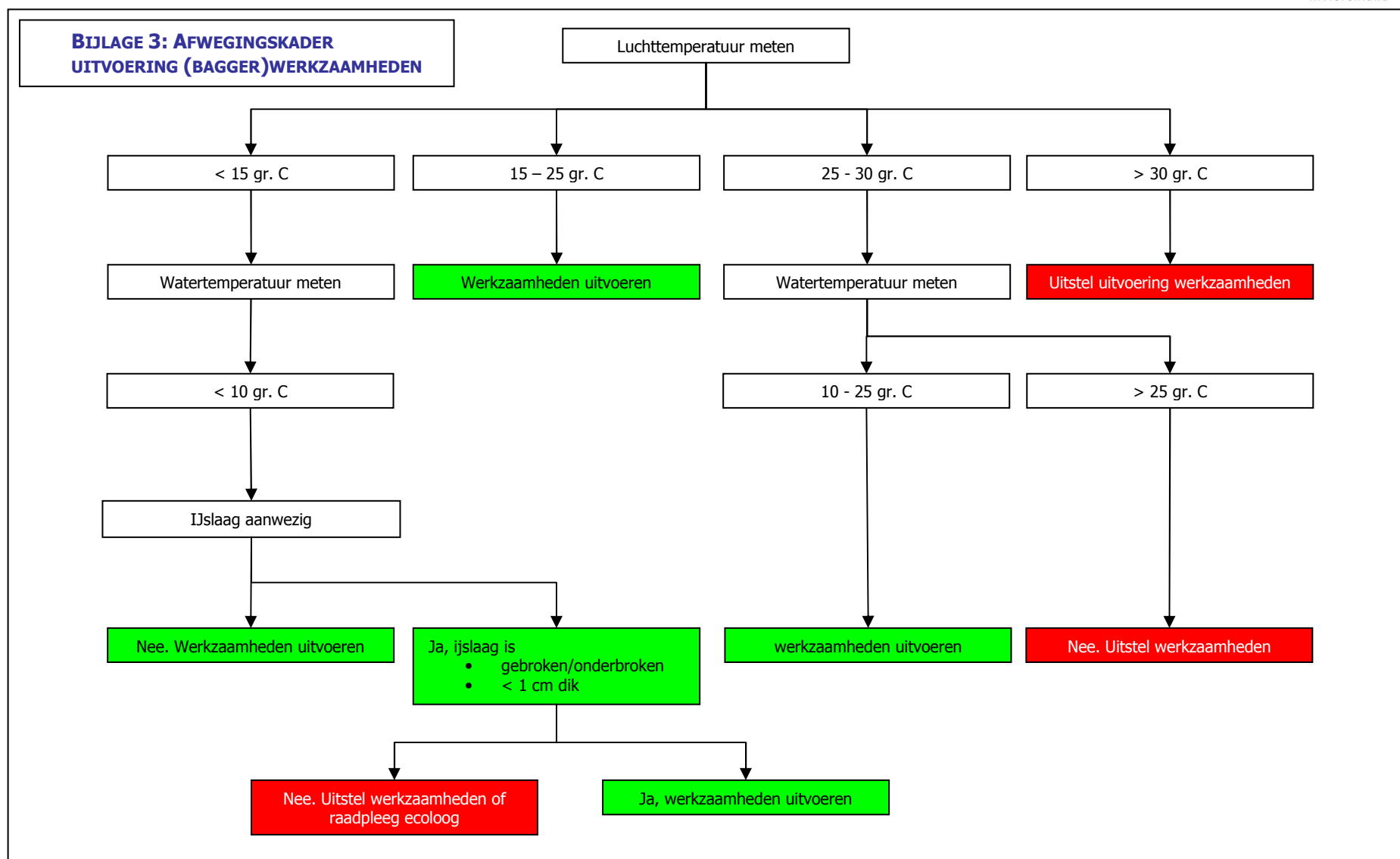
snoeien en dunnen	leefgebiedgericht	Snoeihout en snippers buiten het leefgebied brengen	tabel 3	nee	nvt				
snoeien en dunnen	soortspecifiek	Holen, bladhopen en vegetatiestapels sparen	Tabel 3 amfibieën en ringslang	nee	nvt				
onderhoud waterkering	werkspecifiek	Geen onderhoud aan buitentalud tussen 15 oktober en 15 april (met inachtneming van de beperkingen die de waterwet oplegt)	tabel 3	nee	nvt				
onderhoud waterkering	werkspecifiek	Bij werkzaamheden tussen 15 maart en 15 juli; vooraf werkgebied ongeschikt maken voor vestiging van broedvogels door vegetatie kort te houden, te frezen en/of regelmatig te betreden	broedvogels	nee	nvt				
onderhoud waterkering	soortspecifiek	Inventarisatie instandhouding bedreigde planten. Indien nodig planten in depot en later uitzetten	Planten van tabel 2 en 3	ja	nvt				Ontheffing aanvragen bij het ergens onderbrengen van planten of dieren. Onder begeleiding van een deskundige
onderhoud verhardingen	werkspecifiek	Geen chemische onkruidbestrijding, behalve als er geen alternatieven voor handen zijn.	Juridisch zwaarder beschermde planten	nee	nvt				

Type werk	Type schade-beperkende maatregel	Omschrijving maatregel	Toepassen bij aanwezigheid van	Toepassing gericht op lokale populatie(omvang) die in hun voorkomen bedreigd worden	Argumentatie vanuit primaire waterschapstaak noodzakelijk; er is geen alternatief	Schadebeperkende maatregel wordt toegepast			Opmerking
						ja	nee, beschrijving alternatief	nvt, omdat	

Werkzaamheden in het kader van inrichting en ruimtelijke ontwikkeling									
graafwerkzaamheden	werkspecifiek	bij werkzaamheden tussen 15 maart en 15 juli, vooraf werkgebied ongeschikt maken voor vestiging van broedvogels door vegetatie kort te houden, te frezen en/of regelmatig te betreden	broedvogels	nee	nvt				
graafwerkzaamheden	soortspecifiek	Voorafgaand aan werkzaamheden inventarisatie naar waarborging beschermde planten. Indien het leefgebied schade oploopt, planten in depot zetten, later terug plaatsen	Tabel 2 en 3 planten	ja	nvt				Ontheffing aanvragen bij het ergens onderbrengen van planten of dieren. Onder begeleiding van een deskundige
graafwerkzaamheden	soortspecifiek	werkzaamheden uitvoeren buiten overwinteringsperiode van amfibieën, reptielen en zoogdieren (1 november - 1 april)	Tabel 3 amfibieën, reptielen en zoogdieren	nee	nvt				
sloop van kunstwerken en gebouwen	werkspecifiek	Indien muurvegetatie niet gespaard kan worden, wordt deze buiten bloeitijd uitgestoken en elders in een geschikt biotoop teruggeplaatst		nee	nvt				Ontheffing aanvragen bij het ergens onderbrengen van planten of dieren. Onder begeleiding van een deskundige
sloop van kunstwerken en gebouwen	soortspecifiek	werkzaamheden buiten voortplantingsperiode, broed-, of nestelseizoen uitvoeren	vogels (o.a. (gier)zwaluw) en steenmarters	nee	nvt				

Type werk	Type schade-beperkende maatregel	Omschrijving maatregel	Toepassen bij aanwezigheid van	Toepassing gericht op lokale populatie(omvang) die in hun voorkomen bedreigd worden	Argumentatie vanuit primaire waterschapstaak noodzakelijk; er is geen alternatief	Schadebeperkende maatregel wordt toegepast			Opmerking
						ja	nee, beschrijving alternatief	nvt, omdat	
sloop van kunstwerken en gebouwen	soortspecifiek	werkzaamheden uitvoeren buiten overwinteringsperiode van amfibieën, reptielen en zoogdieren (1 november - 1 april)	Tabel 3 amfibieën, reptielen en zoogdieren (vleermuizen, steenmarters)	nee	nvt				
sloop van kunstwerken en gebouwen	leefgebiedgericht	bij aantasting leefgebied, wordt voorafgaand aan de uitvoering van werkzaamheden bij de herontwikkeling van de locatie nieuw leefgebied gecreëerd	tabel 2 planten en tabel 3 soorten	nee	nvt				
bouwactiviteiten	werkspecifiek	Bij nachtelijke verlichting van de werklocatie dient uitstraling naar de omgeving zo veel mogelijk voorkomen te worden.	alle soorten, specifiek vleermuizen	nee	nvt				
afdammen, dempen of vergraven van wateren	werkspecifiek	Indien de werkzaamheden in de periode 1 november tot 15 maart uitgevoerd worden, wordt rekening gehouden met overwinteringsperiode van amfibieën, reptielen en zoogdieren.	amfibieën, reptielen en zoogdieren	nee	nvt				Uitvoering van werkzaamheden is afhankelijk van temperatuur. Zie bijlage 3
afdammen, dempen of vergraven van wateren	werkspecifiek	bij werkzaamheden tussen 15 maart en 15 juli, vooraf werkgebied ongeschikt maken voor vestiging door vegetatie kort te houden, te frezen en/of regelmatig te betreden	(broed)vogels, reptielen, amfibieën, zoogdieren	nee	nvt				
afdammen, dempen of vergraven van wateren	soortspecifiek	voorafgaand aan het dempen of vergraven van wateren, worden planten ruim uitgestoken en elders teruggeplaatst	tabel 3 planten	ja	nvt				Ontheffing aanvragen bij het ergens onderbrengen van planten of dieren. Onder begeleiding van een deskundige

Type werk	Type schade-beperkende maatregel	Omschrijving maatregel	Toepassen bij aanwezigheid van	Toepassing gericht op lokale populatie(omvang) die in hun voorkomen bedreigd worden	Argumentatie vanuit primaire waterschapstaak noodzakelijk; er is geen alternatief	Schadebeperkende maatregel wordt toegepast			Opmerking
						ja	nee, beschrijving alternatief	nvt, omdat	
afdammen, dempen of vergraven van wateren	leefgebiedgericht	voorafgaand aan het dempen of vergraven van wateren, wordt leefgebied voor vis ongeschikt gemaakt aanwezig door de oevervegetatie te maaien	vis	nee	nvt				
afdammen, dempen of vergraven van wateren	werkspecifiek	Wanneer dieren als gevolg van de ingreep dreigen achter te blijven, worden deze weggevangen en voorafgaand aan de werkzaamheden teruggeplaatst in geschikte biotopen in de omgeving.	tabel 3	nee	nvt				Ontheffing aanvragen bij het ergens onderbrengen van planten of dieren. Onder begeleiding van een deskundige
afdammen, dempen of vergraven van wateren	soortspecifiek	Slib verplaatsen naar plek waar soorten kunnen vluchten	In slib levende tabel 2 en 3 soorten (bv. kleine modderkruiper)	nee	nvt				
afdammen, dempen of vergraven van wateren	soortspecifiek	Terugplaatsen zoetwatermosselen	Zoetwatermosselen	ja	nvt				
afdammen, dempen of vergraven van wateren	leefgebiedgericht	Indien vaste rust- en verblijfplaatsen verloren gaan, wordt tijdig nieuw habitat ingericht. Dit habitat moet ecologisch functioneren voordat de werkzaamheden uitgevoerd worden.	Tabel 3 en vogels	nee	nvt				

BIJLAGE 4: DE TABELLEN 1, 2, 3 VAN BESCHERMDE SOORTEN

Bron: Unie van Waterschappen (2012), Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen.

Zie paragraaf 2.2.1 voor een toelichting op de tabellen 1, 2 en 3 van beschermde soorten

DE SOORTEN VAN TABEL 1

Dit zijn algemene soorten waarvoor een algehele vrijstelling geldt van artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet.

Zoogdieren

Aardmuis	Microtus agrestis
Bosmuis	Apodemus sylvaticus
Bunzing	Mustela putorius
Dwergmuis	Micromys minutus
Dwergspitsmuis	Sorex minutus
Egel	Erinaceus europeus
Gewone bosspitsmuis	Sorex araneus
Haas	Lepus europeus
Hermelijn	Mustela erminea
Huisspitsmuis	Crocidura russula
Konijn	Oryctolagus cuniculus
Mol	Talpa europea
Ondergrondse woelmuis	Pitymys subterraneus
Ree	Capreolus capreolus
Rosse woelmuis	Clethrionomys glareolus
Tweekleurige bosspitsmuis	Sorex coronatus
Veldmuis	Microtus arvalis
Vos	Vulpes vulpes
Wezel	Mustela nivalis
Woelrat	Arvicola terrestris

Reptielen en amfibieën

Bastaardkikker	Rana esculenta
Bruine kikker	Rana temporaria
Gewone pad	Bufo bufo
Kleine watersalamander	Triturus vulgaris
Meerkikker	Rana ridibunda

Mieren

Behaarde rode bosmier	Formica rufa
Kale rode bosmier	Formica polyctena
Stronkmier	Formica truncorum
Zwartrugbosmier	Formica pratensis

Slakken

Wijngaardslak *Helix pomatia*

Vaatplanten

Aardaker	<i>Lathyrus tuberosus</i>
Akkerklokje	<i>Campanula rapunculoides</i>
Brede wespenorchis	<i>Epipactis helleborine</i>
Breed klokje	<i>Campanula latifolia</i>
Dotterbloem	<i>Caltha palustris</i>
Gewone vogelmelk	<i>Ornithogalum umbellatum</i>
Grasklokje	<i>Campanula rotundifolia</i>
Grote kaardenbol	<i>Dipsacus fullonum</i>
Kleine maagdenpalm	<i>Vinca minor</i>
Knikkende vogelmelk	<i>Ornithogalum nutans</i>
Koningsvaren	<i>Osmunda regalis</i>
Slanke sleutelbloem	<i>Primula elatior</i>
Zwanebloem	<i>Butomus umbellatus</i>

DE SOORTEN VAN TABEL 2

Tabel 2 bevat een aantal soorten die betrekkelijk zeldzaam zijn.

Zoogdieren

Damhert	<i>Dama dama</i>
Edelhert	<i>Cervus elaphus</i>
Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>
Grijze zeehond	<i>Halichoerus grypus</i>
Grote bosmuis	<i>Apodemus flavicollis</i>
Steenmarter	<i>Martes foina</i>
Wild zwijn	<i>Sus scrofa</i>

Reptielen en amfibieën

Alpenwatersalamander	<i>Triturus alpestris</i>
Levendbarende hagedis	<i>Lacerta vivipara</i>

Dagvlinders

Moerasparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia</i>
Vals heideblauwtje	<i>Lycaeides idas</i>

Vissen

Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>
Meerval <i>Silurus glanis</i>	
Rivierdonderpad	<i>Cottus gobio</i>

Vaatplanten (vervolg op volgende pagina)

Aangebrande orchis	<i>Orchis ustulata</i>
Aapjesorchis	<i>Orchis simian</i>
Beenbreek	<i>Narthecium ossifragum</i>
Bergklokje	<i>Campanula rhomboidalis</i>
Bergnachtorchis	<i>Platanthera chlorantha</i>
Bijenorchis	<i>Ophrys apifera</i>
Blaasvaren	<i>Cystopteris fragilis</i>

Vaatplanten (vervolg van vorige pagina)

Blauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>
Bleek bosvogeltje	<i>Cephalanthera damasonium</i>
Bokkenorchis	<i>Himantoglossum hircinum</i>
Brede orchis	<i>Dactylorhiza majalis majalis</i>
Bruinrode wespenorchis	<i>Epipactis atrorubens</i>
Daslook	<i>Allium ursinum</i>
Dennenorchis	<i>Goodyera repens</i>
Duitse gentiaan	<i>Gentianella germanica</i>
Franjegentiaan	<i>Gentianella ciliata</i>
Geelgroene wespenorchis	<i>Epipactis muelleri</i>
Gele helmblom	<i>Pseudofumaria lutea</i>
Gevlekte orchis	<i>Dactylorhiza maculata</i>
Groene nachtorchis	<i>Coeloglossum viride</i>
Groensteel	<i>Asplenium viride</i>
Grote keverorchis	<i>Listera ovata</i>
Grote muggenorchis	<i>Gymnadenia conopsea</i>
Gulden sleutelbloem	<i>Primula veris</i>
Harlekijn	<i>Orchis morio</i>
Herfstschroeforchis	<i>Spiranthes spiralis</i>
Hondskruid	<i>Anacamptis pyramidalis</i>
Honingorchis	<i>Herminium monorchis</i>
Jeneverbes	<i>Juniperus communis</i>
Klein glaskruid	<i>Parietaria judaica</i>
Kleine keverorchis	<i>Listera cordata</i>
Kleine zonnedaauw	<i>Drosera intermedia</i>
Klokjesgentiaan	<i>Gentiana pneumonanthe</i>
Kluwenklokje	<i>Campanula glomerata</i>
Koraalwortel	<i>Corallorhiza trifida</i>
Kruisbladgentiaan	<i>Gentiana cruciata</i>
Lange ereprijs	<i>Veronica longifolia</i>
Lange zonnedaauw	<i>Drosera anglica</i>
Mannetjesorchis	<i>Orchis mascula</i>
Maretak	<i>Viscum album</i>
Moeraswespenorchis	<i>Epipactis palustris</i>
Muurbloem	<i>Erysimum cheiri</i>
Parnassia	<i>Parnassia palustris</i>
Pijlscheefkelk	<i>Arabis hirsuta sagittata</i>
Poppenorchis	<i>Aceras anthropophorum</i>
Prachtklokje	<i>Campanula persicifolia</i>
Purperorchis	<i>Orchis purpurea</i>
Rapunzelklokje	<i>Campanula rapunculus</i>
Rechte driehoeksvaren	<i>Gymnocarpium robertianum</i>
Rietorchis	<i>Dactylorhiza majalis praetermissa</i>
Ronde zonnedaauw	<i>Drosera rotundifolia</i>
Rood bosvogeltje	<i>Cephalanthera rubra</i>
Ruig klokje	<i>Campanula trachelium</i>
Schubvaren	<i>Ceterach officinarum</i>
Slanke gentiaan	<i>Gentianella amarella</i>
Soldaatje	<i>Orchis militaris</i>
Spaanse ruiter	<i>Cirsium dissectum</i>
Steenanjer	<i>Dianthus deltoides</i>
Steenbreekvaren	<i>Asplenium trichomanes</i>
Stengelloze sleutelbloem	<i>Primula vulgaris</i>

Vaatplanten (vervolg van vorige pagina)

Stengelomvattend havikskruid	Hieracium amplexicaule
Stijf hardgras	Catapodium rigidum
Tongvaren	Asplenium scolopendrium
Valkruid	Arnica montana
Veenmosorchis	Hammarbya paludosa
Veldgentiaan	Gentianella campestris
Veldsalie	Salvia pratensis
Vleeskleurige orchis	Dactylorhiza incarnata
Vliegenorchis	Ophrys insectifera
Vogelnestje	Neottia nidus-avis
Voorjaarsadonis	Adonis vernalis
Wantsenorchis	Orchis coriophora
Waterdriblad	Menyanthes trifoliata
Weideklokje	Campanula patula
Welriekende nachtorchis	Platanthera bifolia
Wilde gagel	Myrica gale
Wilde herfsttijloos	Colchicum autumnale
Wilde kievitsbloem	Fritillaria meleagris
Wilde marjolein	Origanum vulgare
Wit bosvogeltje	Cephalanthera longifolia
Witte muggenorchis	Pseudorchis albida
Zinkviooltje	Viola lutea calaminaria
Zomerklokje	Leucojum aestivum
Zwartsteel	Asplenium adiantum-nigrum

Kevers

Vliegend hert	Lucanus cervus
---------------	----------------

Kreeftachtigen

Rivierkreeft	Astacus astacus
--------------	-----------------

DE SOORTEN VAN TABEL 3 EN VOGELS

Deze tabel bevat de soorten die genoemd worden in bijlage IV van de Europese HabitatRichtlijn (Europees zeldzame/of bedreigde soorten) en een aantal - doorgaans zeer zeldzame - soorten die de Nederlandse Staat in bijlage 1 bij het Vrijstellingsbesluit daaraan heeft toegevoegd. Met vogels dient op eenzelfde wijze te worden omgegaan als met de soorten van tabel 3.

A. Soorten genoemd in bijlage 1 Vrijstellingsbesluit

Zoogdieren

Boommarter	<i>Martes martes</i>
Das	<i>Meles meles</i>
Eikelmuis	<i>Eliomys quercinus</i>
Gewone zeehond	<i>Phoca vitulina</i>
Veldspitsmuis	<i>Crocidura leucodon</i>
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>

Reptielen en amfibieën

Adder	<i>Vipera berus</i>
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>
Ringslang	<i>Natrix natrix</i>
Vinpoetsalamander	<i>Triturus helveticus</i>
Vuursalamander	<i>Salamandra salamandra</i>

Vissen

Beekprik	<i>Lampetra planeri</i>
Bittervoorn	<i>Rhodeus cericeus</i>
Elrits	<i>Phoxinus phoxinus</i>
Gestippelde alver	<i>Alburnoides bipunctatus</i>
Grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>
Rivierprik	<i>Lampetra fluviatilis</i>

Dagvlinders

Bruin dikkopje	<i>Erynnis tages</i>
Dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i>
Dwergdikkopje	<i>Thymelicus acteon</i>
Groot geaderd witje	<i>Aporia crataegi</i>
Grote ijsvogelvlinder	<i>Limenitis populi</i>
Heideblauwtje	<i>Plebejus argus</i>
Iepepage	<i>Strymonidia w-album</i>
Kalkgraslanddikkopje	<i>Spialia sertorius</i>
Keizersmantel	<i>Argynnis paphia</i>
Klaverblauwtje	<i>Cyaniris semiargus</i>
Purperstreeparmoervlinder	<i>Brenthis ino</i>
Rode vuurvlinder	<i>Palaeochrysophanus hippothoe</i>
Rouwmantel	<i>Nymphalis antiopa</i>
Tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
Veenbesparelmoervlinder	<i>Bolaria aquilonais</i>
Veenhooibeestje	<i>Coenonympha tullia</i>
Veldparelmoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>
Woudparelmoervlinder	<i>Melitaea diamina</i>
Zilvervlek	<i>Clossiana euphrosyne</i>

Dagvlinders

Donker pimpernelblauwtje	<i>Maculinea nausithous</i>
Grote vuurvlinder	<i>Lycaena dispar</i>
Pimpernelblauwtje	<i>Maculinea teleius</i>
Tijmblauwtje	<i>Maculinea arion</i>
Zilverstreephoibeestje	<i>Coenonympha hero</i>

Libellen

Bronslibel	<i>Oxygastra curtisii</i>
Gaffellibel	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
Groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>
Noordse winterjuffer	<i>Sympecma paedisca</i>
Oostelijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia albifrons</i>
Rivierrombout	<i>Stylurus flavipes</i>
Sierlijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia caudalis</i>

Vissen

Houting	<i>Conegonus oxyrrhynchus</i>
Steur	<i>Acipenser sturio</i>

Vaatplanten

Drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>
Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>
Kruipend moerasscherm	<i>Apium repens</i>
Zomerschroeforchis	<i>Spiranthes aestivalis</i>

Kevers

Brede geelrandwaterroofkever	<i>Dytiscus latissimus</i>
Gestreepte waterroofkever	<i>Graphoderus bilineatus</i>
Heldenbok	<i>Cerambyx cerdo</i>
Juchtleerkever	<i>Osmoderma eremita</i>

Weekdieren

Bataafse stroommossel	<i>Unio crassus</i>
Platte schijfhoren	<i>Anisus vorticulus</i>

Vogels

Vogels

Alle inheemse vogelsoorten

WATERSCHAP RIVIERENLAND

Postbus 599
4000 AN Tiel
Tel. 0344 – 649090

www.waterschaprivierenland.nl